

۲۷ ایلول ۱۹۱۷

صافی : ۱۲

برنجی سنه

کتابخانه

علم ، صنعت و اخلاق دار هفته لی مجموع

ادبیات مصاحبه لری

بر مکتوب مناسبتیه ...

ادبیات تاریخمزدک شمدیه قدر، حتی ادبیاته الک جوق مشغول اولانلر آراسنده تمامیه مجهول قالماسی، آداده صراده اورتیه یالان یا کلیش برطاق نظر یلر فی راتلمه سینه امکان و بریور. تاریخ الک بسط متعارف لریته قارشو کوزیومولورق، « نمونه ادبیات » و « خرابات » کی جوق یا کلیش و جوق ابتدائی کتابلردن ایدینلمش عامیانه معلومات ایله وجوده کتیریلن بونظریلر، جدی برتقید اوکنده حتی بر دقیقه بیله آیاده دوراماز؛ تاریخی کندی حسی قانع لریسه یا لایخی شاهد یا بقی ایستینلر، ساخته بر علم کوسومی آتته صوقدقاری بو اساسمز و ابتدائی مدعایرک جوق زمان یا شایه میه جفندن امین اولمالدیرلر. هیچ بر جدی تدقیقه استاد ایتمین بو غندی نظریلرله بر نونه ایسترسه کز، بر ایکی کون اول اولدیف شو مکتوبی دقتله اوقویکز :

افندم ،

کچنلر ده ادبیات یزده ادر بریلن بر نونه وارلنده بولوندم. قونفراناسک اساسی شوندم عازندی : « غنایلملک تشکندن اول تورک مدینتی، تورک ادبیاتی یوقدر ؛ تورک ادبیاتی آنجاق عثمانی دولتک تأسسدن صوکر او وجم تاثیر آتنده تکل ایتمدر ؛ تا « توفیق فکرت » ه قدر کلن بو بویوک و معبود تاثیر اولماسه بدی ، ادبیات نامنه بریشیه مالک اولابجقدن ؛ بویوک ادبیات یزده نه قدر کوزده کلر ، انجه کلر وارسه عپ ایراندن کشف ؛ پوتایر اگر دوم انجه بولک لورسه ، ادبیات یزده الله صوکرمدر . ادبیاته دایر یزده هر نه یازلیسه تعقیباتک معتادمدر. بناء علیه، کزیده برهیت سامعین طرفندن اهرمه دیگه یلین بوقونفراناسک اساس مدعاسیه « یکی مجموعه » ده کی ادبیات مصاحبه لر کزیده ایلری سورولن فکر لری بر برینه تمامأ شد بولدم . اگر تورک ادبیاتی آتنده عثمانی ادبیاتندن عیارلده و اگر بوده صرف ایران تاثیر آتنده وجوده کلمسه ، و عیارده ادبیات یزده کوزون مطالعه لکر اهریتدن ساقط اولیور . مل ادبیات جریانک الک بویوک قرنی ، شمدیه قدر، نظریلری علمه ، تاریخه استناد ایتدیرمهنده ایدی . غنی عوامل ومؤثرات آتنده وجوده کلن و اساس اعتبار یله بریرندن عان فرسارل ان عومی بر تورک ادبیاتی تلقیی ، کیش تورک لک فکر لری الک اساسی استناد کاهلردن اولیوردی . بوتون بو مطالعات و مدعیاتی رد و جرح ایدن بوقونفراناس ، بو مهم استناد کاهلری نه تاریخه استناد ایتقیق تصدیق تعقیب ایسیور . یا لکن بی دکل ، نیم کی بر جوق یزده شایر تان بو متناض مدعیاتک حقیقتی بو یازیده عرض ایتدیمک بویک مدعایه قارشو مداننده بولوب بولومیه چکزی صومرت جرائنده بولوندمدن دولای بی مذکور کورده چککزی امید ایدر و تقدیم احترامات ایلام ...

« یکی مجموعه قارئلردن بری ، اعضاسیه کلن بو مکتوبده خلاصه ایدیان بویکی نظریلرک ، ناصل ونه صورتده تشریح و مدافعه ایدیلدیکنی مع التألف بیلمیورز . یا لکن ، ادبیات

تاریخمزد حقدن کی الک بسط و ابائی معلوماتدن تمامیه تقافل ایدیلرک ایلری سورولن بو غندی مدعایک ، باشند باشه یا کلیش اولدیفنی، جوق مختصر بر صورتده ایضاح ایتک ایستورز .

تورک لره ایرانلیلر آراسنده کی مناسبتلر یک اسکندر : ایرانک ملی دستانی، دیگر ملت لری هیچ قاله آلمایه رق، کندینسه لایق قهرمان بر دشمن اولوق اوزده یا لکنر تورانی طانیور ؛ بالخاصه ساسانیلر زماننده، تورک لک ایرانله مناسباتی حقدن تاریخی معلوماته مالکز. آنجاق بوتون بوتاسلر تور لری ایران مدینتی دایرته صوقفه برتورلو کافی کلدیور . چین ، هند ، ایران ، حتی بر ازده خریستیان تاثیر لری آتنده بولونان او زمانکی تورک لر، بر « ایل » یعنی بر « قوم » حیاتی کچر دک لری ایچون بوتون کاشانی کندیلردن عبادت کوربیورلر ؛ اولرک تا کریمی بیله یا لکنر تورک مخصوص بر تا کرید ؛ بناء علیه بوتون بوتایئرلر جوق خارجی، سطحی قالیور ؛ و تورک لری روحی، تشکیلاتی ، ادبیاتی بوندن یک متأثر اولمایور . ایرانک تورک لر اوزرنده کی تاثیر بی، اصل، اسلامیتک ایرانه کیرمسندن صوکر کوربیورز . جولندن کلن بو یکی روحی کندی عصر دیده شخصیته قاهره تکرار جانلانا ن مسلمان ایران ، یا واش یا واش تورک لری نفوذی دایرته جذبه موقوف اولیور ؛ تورک لرک ناصل ونه کی تاثیرات آتنده طاقم طاقم اسلامی قبول ایتدیک لری و او مدینت دایرته کیردکن صوکر ناصل اوکا انطباقه موقوف اولدق لری تاریخک متعارف لردن بریدر : ایران ادبیاتی کاملاً تورک حکمدارلرینک سیرایلرند جانلانیور ؛ اسلام علمی و فلسفه سی تورک لره بر جوق بویوک شخصیتلر قازانیور. تورک لرک « عرفاً » قابلیتسز لکنی ، مدینت دشمنلکنی ادعا جهالنده بولونانلره قارشو بولنر الک قطعی بر رجوابدر : مثلاً، اسلامی ایران معماری سی تکمیل تورک حکمدارلرینک حمایه سی سایه سنده وجوده کلدیکنی کی ایران مینیساتور جیلکی ، ایران ادبیاتی ده کابلأ او حمایه تک محصولدر . « عوفی » نک « لباب الالباب » یله « دولتشاه » ک مشهور تذکره سی شویله براز قاریشدر برانلر ، عجم دیوانلرینک باشند باشه تورک حکمدارلرینک مدحیه لریله دولو اولدیفنی و او حکمدارلرک نه قدر مدنی و معارفیور بولوندق لری درحال آکلاهی بییلرلر . ایشته ینه بو سایه ددرک اسکی تورک سیرایلرینک عادت لری ، مراسمی آکلاقی خصوصنده عجم دیوانلری یک مهم بر وظیفه کورده بیلیور . بعضیلری ، تاریخک بوبدهاتنری باشقا تورلو تفسیر ایدرک ایران ادبیاتی تورک لر حسابنه قید ایتک ایستورلر ؛ حالبوکه، تورک لرک عرفاً قابلیتسز و غیر مدنی اولدیفنی ادعا ایدر نلرکی ناصل بر جهالت اثری ایسه ، بوده او یله بر جهالتدر ، تورک دهاسی عصر لرجه ایران

حسابه چالشمش ، و بوندن ، يالکز اسلامی ايران مديني مستفيد اولمشد ،

توركلر اسلاميه يعنى ايران نفوذى دائرمنه يواشاواش اوزون فاصله لرله كيدرلر ؛ وايسته بوسايدهده ، كندى لسانلرني ، خلق ادبياتلرني ، اسكي توره دن قلمش بر جوق عرف وعادتلري محافظه يه موفق اولديلر . دولت تشكيلاتى اعتباريله ، اسكي تورك دولتك اسلامى برسلطنت شكلى آلماسى ، آنجا ق « نظام الملك » ك وزارتى نمائنده ده ؛ حالو كه اودوردن ابي صوكرا « آناطولى سلجوقيلرى » نك تشكيل ايتدكلرى دولته اسكي قومى تشكيلاتك بويوك ايزلرني تصادف اولونه بيلير . نيته كيم عثمانى توركلرى ، سلجوقى دولتمندن ميراث قالان بوقومى ايزلرى دولت تشكيلاتندن چقاردقلى حالده ، آق قويونليرده ، قارا قويونليرده ، تيموراخاندنه ، صفيلرده اسكي قومى ايزلره واسع برنسيده راست كلوروز . [بوسمله حقه ده « مل تملر » ك بشنجى صايسنده « سلجوقيلر نمائنده » آناطولىده تورك مديني ، عنوانى مقاله مزه باقكرز] . ايسته بوسورته اسلامت تائيرلرى ايراني بر شكلده يواشاواش توركلره كيچور ، يوكسك صنف معنا توركلكدن اوزافلاشيور ، عرب علمى وعجم ادبياتى متادى برصورتده ياييلوردى .

خلقك كندى قوشملرى ، دستانلرى ، مريه ليله مشغول اولدني ، قوبوزچلر ك ، اوزانلر ك ياشاديني بودورلرده ، عجم ذوقيله مرست اولان يوكسك صنف كندى ملتي ، لسانه مريوطاني بوسوتون اونومتادى ؛ ايران تقليدى يوكسك بر ادبيات وجوده كيترمك ايجون وار قوتيله چاليشدى ؛ بشنجى ، آننجى ، يدينجى عصرلرده ، تورك علمك مختلف كوشه لرده وجوده كلن وزنه آنجا ق يك محدود نمونه لرى انتقال ايدم بيلان اثرلر تدقيق ايديله جك اولورسه ، بوغيرت ك وسعتى آكلاشيله بيلير : « قوداقو بيليك » ، « هبة الحقايق » ، « يوسف وذي لعا » كى ۵ - ۷ نجى عصرلره عايد اولان اثرلر ، لسان ، وزن ، نظم شكلى ، حتى موضوع اعتباريله ، عجم ادبياتنك وجوده كتير . ديكي نمونه لرله كوده ترتيب اولونمشد . بونلردن صوكرا آناطولىده سلجوقيلر زماننده يازيلان اثرلره كلنجه ، « سلطان ولد » ك ، « كلشبرى » نك وداها اوز زمانلره عايد بر طراقم شاعرلر ك ادبي محموللرى ، تماميله ايران ادبياتنك عكسلرى عداولونه بيلير . ينه عني زمانده مصرده كي تورك حكمدارلرينك سرايلرنده وجوده كلن اثرلرده عني تاثيرات آتنده يازيلمشد . قيصة بر مقاله نك شمولى دائرمنه كيرده ميه جك تفصيلات ونمونه لرله قارنلر مزي اعزاج ايجمك ايجون ، بوذكر ايتديكمز اثرلره اولنر ك عجمجه نمونه لرى آراسنده ك صريح وقطلى مشا بهتلى بر برر كوسترمكن وازكيچوروز . فقط ايجاب ايدهرسه ،

بو جهتلرى ، بوتون علم كلنجه معروف اولان وثيقه لريله درحال ميدانه قويه بيلير .

ايسته بوتون بو تفصيلاتدن آكلاشيلوركه ، توركلر يك كنش بر جغرافى ساحه يه يايقله برابر دائما عني مدنيت دائرمنك مداهش واييجى تائيرلرى آتنده قالدقلى جهته ، وجوده كيتردكلرى يوكسك ادبيات هر برده هان عني شكلده ، عني ماهنده شجلى ايتش ، يعنى هر برده ايرانك بو يوك صنعتكارلرى وبويوك صنعت اثرلرى تقليد ايديلمشد . بعضى اثرلرده بوتائيرك آز بعضيلرنده داهاجوق اولما ، محلى برخصويتدن زياده زمانه عطف اولونمايدير : زمان كيچيكه ، ايران ادبياتنك نفوذى بزم ادبياتمز اوزرنده بر قانداها واييجى برشكل المشدر . سلجوقيلر زمانده آناطولىده وجوده كلن ادبياتده هيچ برصورتله بو عمومى تكاملدن خارج عداولوناماز ؛ ايراني هر معناسيله تقليدندن عبارت اولان بو ادبيات محموللرى ، مثلا كاشغرده ، مصرده وجوده كلن اثرلردن هيچ برصورتله فرقى دكلدى ؛ عثمانى دولتي تشكلى ايتديكي زمان ، كرك آناطولىده كرك ديكرتورك مملكتلرنده كي ادبيات ، اوكنده كي ايران نمونه لرى كوركورينه تعقيب ايدمن ، اولنك وزنى ، كللرني ، نحس و تفكر طرزنى هر كون براز داه اياي تقليده چاليشان بر ادياندى . « نظامى ، عطار ، فردوسى ، سعدى ، كي بويوك صنعتكارلر ، ذوقلر اوزرنده بوتون معناسيله تحكم ايديبوردى . عثمانى دولتك تشكلى يعنى آناطولى توركلرينك تكرار سياسى بر مركزيت وجوده كيترمه لرى ، بو ادبياتك داهامرعتله تكاملنه خدمت ايجمكه برابر عمومى تكاملك جبراسنى هيچ ده كيشد برمده . عثمان غازيدن قاتم سلطان محمد زمانه قدر كلن شاعرلرى برر برر تدقيق ايدم جك اولورسه ، اسكي مجرائك تعقيب اولونديغي ، بو عثمانى دورى محموللرينك يك طبيعى ، اساسى خطلر اعتباريله - ديكر تورك مملكتلرندم كي محموللردن هان تماميله فرقيز بولونديغي كوروروز . بر طرفدن غرب توركلرينك ادبياتى ايران تاثيرى آتنده اسكي مجرائى تعقيماً ايلرلر كن ، ديكر طرفدن شرق توركلرينك ادبياتى ده ، ينه عني تاثيرلر آتنده ، طبيعى عيني مجرائى تعقيب ايديبوردى ؛ « جنكيزيلر » زمانندن « حسين ياقرا » دورينه قدر شرق توركلرينك ادبياتى نه ايسه « سلجوقيلر » دورينده قاتم عصرينه قدر غرب توركلرينك ادبياتى ده عني شيدر ؛ نيته كيم مصرده ده ، تورك ادبياتى بوقدر قوتلى وزنكيين اولماقيله برابر ، سلطان سليمك مظفر بته قدر عني حالده دوام ايتمشدى . عني زمانده آذربايجانده « قاضى برهان الدين » ، « خطائى » غلصلى « شاماسماعيل صفوى » ، « ونهايت فضولى » يي يتيشد برن برادبيات واردى كه اوده هان عني مجرائى تعقيب ايديبوردى . ايسته بو اثرلرى اك سطحى بر

اجرا آتش اولدیمیز تدقیقات، بزده بو قساعتی قطعی بر صورتده تولید انجمنده، «وامهیری» نك «جغتای لسان وادیانی» عنوانی اوراق واهیمتیز اثرندکی جغتایچه سازشمر. لری شویلهجه کوزدن کچیمش اولانلری ییله، در حال بوناعته اشتراك ایدهلر. کذاک «غرضناره» کاشغر تورکاری حقتدهکی «تورکستان ویت» عنوانی اثریله، «لوقوق» ک «طورقان و جواری شرقی» حقتدهکی اثری، «برهین» ک «جغتای منتخباتی» وادها سائر بو کچ بر جوق نشریاتده، مختلف ساحهلردهکی تورکزرک خلق ادبیاتی آراستندکی بویوک مشاهرتی کوسره بیایر. معاضلرمز ایستلرسه، آسیاتک کنیش ساحلری قابلايان و مختلف تأثیرله معروض قالان تورک کتلهلرندهکی «ادی ذوق» ک عینی منبعلردن کادیککی «عثمانلیق» ک «بلکطی» خصوصی بر ساعرض اتمکله برابر- هیچ بر زمان بوعومی هیئتدن خارج، منفرد بر «ادی و اراق» اراکه اتمهدیککی نمونهلریله اثبات ایدهلر.

بوراده ایضاحه کیریمه بجهگیز بر جوق سپلردن دلالی تورکزرک دیگر شعبهلرندهکی ادبیات المخطاطه اوغرا دینی- مثلا اویچی عصردن صوکر شرق تورکزرک ادبیاتی مدعش بر سقوط معروض قالدینی- حالده عثمانی تورکزرک ادبیاتی اوزون و فیضی بر حیات کچیدی؛ نهایت عثمانی تورکزرک اسکی اسلام دینی داتومسده حیات واستقلاللری محافظه ایدم. مبهجکری آکلاهدق قطعی بر صورتده غرب مدیانی داتومسده برودکن سیرکرا، عثمانی ادبیاتی ده اسکی شرق ذهینتی، ایران تأثیرلی آتورق بکی حیات بکی تلتیلری آلمه چالیشدی. «شناسی» ایله باشلاهدق «توفیق فکرت» له بیین ادبی دور، اسکی ایران تأثیرنه قارشی وجوده کتیریلش بویوک برعکس- العملدر. اگر برعکس العمل اولامهیدی غرب تورکزرک ادبیاتی ده، جوقدن شرق تورکزرک ادبیاتی کی شرقی وغزل کردانی انجمنده محو اولوب کدهجکیدی... «فکرت» ک ادبیاتیمز کی مقدس وظیفه سنی ادراک ایدم. مبه درک اوسمی یالکیز بر کورلوو یارای کی الیزنه قولانق ایستیه نلر، اولک اصل ایران تأثیرلری ادبیاتدن قالدیرمق صورتیه نامی ایدیشد. بر دیککی آکلاهلر، یاقی ایستدکاری غزل و شرقی انجمنک «دباب شکسته» دن صوکر اراق امکانسز اولدینی بلکه حس ایدهلردی!.

کورسبی زاده محمد نواز

صورتده تدقیق آتش اولانلریله، بونلر آراستنده هجه فرقلرندن باشقا ک آرمی فرقلر کورده بیایرلر؛ وهیشتک عینی اساسی سجهلری- یعنی ایران ادبیاتک وپردیکی مشترک بر سحانی- نحوی اولدینی اعترافه مجبور اولورلر. جمله نك شکلی، مصرعلرک بیهی، حیات وکشات حقتدهکی تقلیل، تفکر و تحسس طرز، مجازلرلرلرلر بر برینک عیندر. اراق بوقدر بسیط بداهتلر قارشینده، عثمانیلردن اول تورکزرک ادبیاتی یودر، دیمک، یاخود بو ادبیات دیگر تورکزرک ادبیاتندن اساسی سجهلری اعتباریه قالدیرد. ادعاسده بولوق، ریاضیاتک بداهتلری انکار اتمکله مساویدر. ادبیات تاریختک بولک بسیط و عمومی مسئلهلری بیلمه نلرک بوقدر کنیش نظریله سردینه قالمیشملری، دماهاجم وطرح عملیلری اوکر نملرک ایکی درجه لی معادله حله کتبت اتملری کیدر. «فاتح» دورنک استانبولده یاشایان شاعرلریله، «حسین باقر» نك هراندکی سرانیده پیش شاهرک دیوانلری قارشلاشدیرمق، ادبی تنگملک شرق و غرب تورکزرک ناصل عینی صورتله تحلی ایتدیککی اثباته کافیدر: «نوائ» ایله «روسه لی احمد پاشا» آراستنده، لهجه وشخصیت فرقلرندن باشقا بر اریلق بوق کیدر.

عثمانی ادبیاتنده، تماماً ایران ادبیاتندن مکس صایه بیله جکمز بو یوکسک ادبیاتندن باشقا، اسکی تورک فولکلورینک اسلام- عجم تأثیرلریله قارشیمه سیندن وجوده کن هجائی بر «تکیه ادبیاتی» برار سده، بو هیچ بر زمان عثمانیلر زماننده، حتی سلجوقلر زماننده تأسیس آتمش برشی عد اولوناماز. مغوی ایران ایسلامی آتنده ازیمه مش اولان اسکی قومی تورک ادبیاتی، اسلامیتدن صوکر زهدی بر شکل آمشدرکه، بونی ایلك دفعه اورته آسیاتک بویوک صوفی «خواجه احمد یسوی» نك دیوان حکمت نده کوربیورلر. هار و نزه و خلق لسانیه وجوده کن بویوک صوفی ادبیات، شرق تورکزرک نده غرب تورکزرک نده عینی صورتله تحلی ایتشد: «یونس امره»، «قافیسوز ابدال»، «شیاد حمزه»، «پیرام ولی» و معقلری قیشیدیرن جریان، تمایله اورته آسیان کلدشدر [بیلکی مجموعه سنده مندرج «خواجه احمد یسوی» عنوانی مقاله مزده بو خصوصه داترووزن و قطعی دلایل واردر]. بزم بوتکیه ادبیاتک شرق تورکزرک نده دیگر برنجلیستی کورورکن، بونیله یالکیز عثمانیله خاص بر معصود ایدم. مبهز آناطولی تورکزرک مؤخر آ وجوده کن و «ساز شمری» دیدیکمز خصوصی بر طرز وار سده، بوزده یالکیز کندیمز منحصراً ایلاماز: شرق تورکزرک نده آذری داتومسده بوساز شمری، بزده کندن بک آفرقه، موجوددر. تورکزرک ساز شمری حقتده وقیله